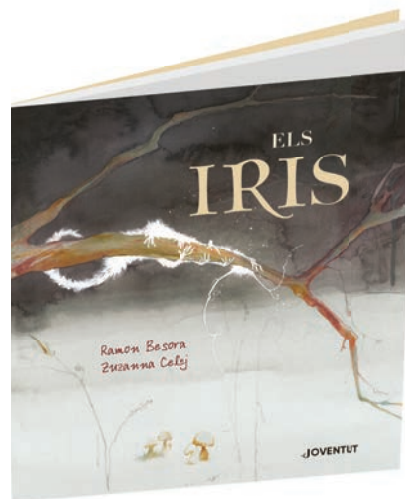

ELS IRIS

Text de Ramon Besora

Il·lustracions de Zuzanna Celej

GUIA DIDÀCTICA DEL CONTE «ELS IRIS»

Els iris són uns petits animals nocturns que habiten generalment en comunitats als afores de pobles d'alta muntanya on els cels, a la nit, s'omplen de lluna i són especialment lluminosos. Vols conèixer-los millor?

❧ Guia didàctica ❧

Les propostes que es presenten pressuposen que els infants són coneixedors dels àlbums il·lustrats i que han estat en contacte amb aquests, amb el suport dels familiars o de les mestres que els acompanyen.

En aquest cas es tracta de fer un pas més i oferir unes activitats sistematitzades i unes reflexions adreçades a aconseguir que s'apropiïn de l'escrit i de les imatges que cal llegir per entendre el significat del relat.

El document està dividit en tres parts:

1. MOTIVACIÓ

2. LECTURA

3. PER ACABAR

Pel que fa a la **MOTIVACIÓ**, o presentació del conte, es plantegen diverses accions:

- **On viuen els Iris?**
- **Personatges fantàstics**
- **Comprensió lectora per contradicció**
- **Poemes de la nit**
- **La màgia del 7**

La segona part, la **LECTURA**, s'inicia amb una sessió que contextualitza el llibre, permet conèixer les dades significatives i esbrina quina mena de text és el que es presenta.

Tot seguit s'accedeix al text en les sessions següents en les que s'analitzen els fragments que componen el relat i es fan activitats relacionades (de comprensió, d'imaginació, de discussió, etc.)

I **PER ACABAR** obre la porta a aprofundir més sobre els IRIS, mitjançant un joc de taula:

- **Les imatges dels Iris basades en el conegut Joc de les famílies**

1. MOTIVACIÓ

La narració del relat, en funció de l'edat dels infants, pot seguir la metodologia de la **lectura compartida** o la **lectura guiada**.

Entenem que l'infant que comença a llegir necessita estratègies útils per comprendre el text escrit i, per això, cal que l'adult acompanyi aquest procés, el model i creï les situacions que permetin viure l'experiència de la lectura de manera gratificant.

L'infant aprèn millor quan és ajudat per algú que el guia formulant interrogants, fent-li veure el significat d'un connector determinat, oferint pistes, contribuint a la comprensió del text, mostrant estratègies de descodificació, conversant sobre allò llegit.

Algunes accions de motivació, posteriors a la lectura de «Els iris», poden ser les següents:

On viuen els Iris?

En un mapa de Catalunya (físic, millor) s'enganxen alguns nins amb blue-tack a la zona on vivim. També algun animals de joguina situats a la zona del Pirineu.

Es demana als infants si saben com és el Pirineu —el lloc on viuen els Iris— i en què es diferencia del lloc on viuen ***Els iris són uns petits animals nocturns que habiten generalment en comunitat als afores de pobles d'alta muntanya on els cels, a la nit, s'omplen de lluna i són especialment lluminosos.***

S'inicia una conversa sobre els diferents ecosistemes que hi ha al món (l'Himàlaia, el desert del Sàhara, l'Antàrtida, etc.) i s'indica on ens trobem nosaltres o alguns dels llocs per on passaríem si anéssim a un poble d'alta muntanya del Pirineu.

L'adult condueix la conversa remarcant les diferències entre un poble pirinenc i un altre de la costa on no hi fa tant de fred.

Es pregunta també si saben què és una roureda ***Les nits de lluna plena s'apleguen tots en una clariana que s'obre enmig d'una densa roureda*** i es mostren imatges de rouredes o fulles de roure. S'explica com es poden reconèixer atenent al marge lobulat i amb ondulacions més amples a la meitat de la fulla.

Personatges fantàstics

Es pregunta als infants quins éssers màgics o misteriosos coneixen. Es parla de sirenes, de dones d'aigua, de dracs, d'ogres, de bruixes, de fades, d'unicorns, i també d'éssers grans i petits que viuen al Pirineu com els gegants i els minairons...

A l'altre extrem dels gegants trobem els minairons, uns éssers fantàstics tan remenuts que en un canut d'agulles o de canya, on se solen guardar, n'hi caben milers. Quan algú obre el canut màgic, els minairons surten a raig com un eixam de mosques, tot exigint una feina. «Què farem, què direm?», rondinen sense parar. En cas que l'amo no els mani res, se li entortolliguen al coll i l'escanyen. Treballadors incansables i eficaços, poden realitzar qualsevol

treball en un obrir i tancar d'ulls, per bé que la seva especialitat és netejar de pedres una zona de la muntanya i amuntegar-les totes en un determinat indret. A les comarques del Pirineu occidental de Catalunya hi ha molts munts de pedres, sovint coneguts com tarters dels minairons, obra d'aquests treballadors fabulosos. Els més coneguts es troben a la comarca de l'Alt Urgell: el Ras de Conques (Ars) i el Tarter dels Minairons (la Guàrdia d'Ares).

Dins d'aquest món màgic trobem els Iris.

És possible que en la conversa apareguin personatges de la literatura infantil com l'Elmer, l'elefant de colors, el peix irisat, i altres animals populars.

Comprensió lectora per contradicció

Un bon joc és quan l'adult llegeix introduint canvis en el relat. Els infants aturen la lectura fent algun soroll predeterminat, aixecant la mà, etc. quan detecten un canvi en la narració original.

Per exemple:

«Els iris són uns petits animals diürns que habiten generalment en comunitat als afores de pobles mariners on els cels, a la nit, s'omplen de lluna i són especialment lluminosos.

»El seu cos és abonyegat, cobert d'un pelatge dens i suau que ofereix distintes tonalitats segons l'edat...»

Poemes de la nit

A les fosques, amb una música suau
l'adult inicia la lectura de poemes
sobre la nit, la lluna i les estrelles.

N'hi ha molts i en podeu trobar de la
Lola Casas, d'en Miquel Martí i Pol,
de la Joana Raspall, de Joan Maragall
i d'altres poetes. Us en mostrem
uns quants:

ZIM-ZAM, ZIM-ZAM

Ones venen, zim-zam
zim-zam, ones van
tot gronxant la Lluna,
que ha caigut al mar.
Es gronxen amb ella
tres pops, una estrella
també un calamar.

RAMON BESORA

XIIIT!

Amb la claror de l'albada
van aclucant les parpelles
milers i milers d'estrelles.
Xiiit! La Lluna s'ha adormit.
El dia és la seva nit.

RAMON BESORA

LLUNA

Lluna nova, peix al cove,
 quart creixent, gep a ponent.
 Lluna plena el mar remena,
 quart minvant, gep a llevant.

Quatre cares té la lluna,
 dues com grill de llimona
 una que ningú no ha vist
 i una de cara rodona.

NÚRIA ALBÓ

CANÇÓ DE LA LLUNA (*Fragment*)

La lluna de la muntanya,
 la lluna que més m'agrada!
 Ai, com m'agrada la lluna
 la lluna de la muntanya!

És una lluna molt neta,
 és una lluna molt clara,
 Com és de clara la lluna,
 la lluna de la muntanya!

Lluna de bosc i fageda,
 la lluna que ens agermana,
 la lluna de creure i creure
 i mirar-nos a la cara.

La lluna de la ciutat
 és una lluna gastada,
 és una lluna molt trista,
 és una lluna llunyana.

VICENT ANDRÉS ESTELLÉS

També nosaltres amb la punta dels dits
 hem esbullat els cabells imaginaris
 d'aquesta tarda que ara ens abandona.

Se'n va la llum, i el silenci i la fosca
 no sempre són acollidors, benignes.
 Però el perfum que ens resta entre les mans
 ens orienta pel camí dels somnis.

MIQUEL MARTÍ I POL

Després de llegir-ne alguns
 es pot escoltar alguna versió
 musicada com la d'en Joan
 Amèric sobre el poema
 d'Estellés, per exemple.

La màgia del 7

La grafia del número 7 és curiosa d'explicar. Ve dels àrabs que van plantejar els números atenent als angles que formaven. Així l'1 indicava un angle, el dos s'escrivia com una Z amb dos angles, etc.

El 7 (i el 3) son els més misteriosos perquè els trobem a totes les cultures del món en situacions diverses, com un nombre cabalístic, màgic.

Es proposa començar amb una conversa al voltant del 7. Es fa un llistat de llocs o moments en que el 7 hi és present.

Poden ser intrascendents com el número de l'edifici on vivim, o el del jugador de l'equip de futbol, però n'hi ha d'altres que formen part de la cultura històrica col·lectiva com els 7 nans de la Blancaneu, el llop i les 7 cabretes, el Petit Polzet, les botes de 7 llegües, les 7 dones d'en Barba Blava, les 7 notes de l'escala musical, el canelobre de 7 braços, els 7 pecats capitals, les 7 plagues d'Egipte, les 7 meravelles del món, els 7 dies de la 7mana. Els grecs van classificar els 7 cossos mòbils del cel, de més lent a més ràpid: Saturn, Júpiter, Mart, Sol, Venus, Mercuri, Lluna.

També els 7 colors de l'arc de Sant Martí: L'IRIS

A continuació, es proposa que es pensin, s'expliquin, s'escriguin o es dibuixin:

- les 7 paraules més importants per a ells
- les 7 coses que els fan més il·lusió
- els 7 poemes, els 7 contes, els 7 llibres que més els han agradat
- els 7 adjectius amb els que els agradaria que els definissin
- els 7 indrets que els agradaria visitar

2. LECTURA

La segona part s'inicia amb una sessió en què es presenta el llibre i, mitjançant preguntes, se situa el text que es vol descobrir. En aquesta primera sessió de lectura o narració es contextualitza el llibre, es coneixen les dades significatives i s'esbrina quina mena de relat és el que es presenta.

1. Quin és el context? Qui ha portat el llibre a casa o a l'aula? D'on ha sortit?

Per què el volem llegir? (es tracta de situar el llibre en una perspectiva cultural i dotar de sentit la seva lectura)

2. Qui l'ha escrit? Qui l'ha il·lustrat? Quina editorial? Quins altres llibres coneixem d'aquest autor, d'aquesta il·lustradora o d'aquesta editorial?

3. Quina mena de text és? Poesia? Coneixements? Ficció?

S'obre el llibre per les primeres frases i es llegeixen. Després es pregunta:

Qui deu ser el narrador? A qui s'adreça? Comença amb "Hi havia una vegada"? Etc.?

A continuació, es fa una narració completa del conte (o es llegeix) per fer una comprensió global del relat.

En sessions posteriors, es repassen els capítols (text i imatges) i es fan algunes activitats relacionades. Cada infant disposa d'un petit quadernet per anar-lo emplenant.

Se'n proposen set, atenent a set seqüències correlatives.

ALGUNES POSSIBLES PROPOSTES:

Text: *Els iris són uns petits animals...*

Marca la resposta correcta

• **On viuen els Iris?**

- ☐ A les illes tropicals
- ☐ Als afores de pobles d'alta muntanya
- ☐ Al pol Nord

• **Qui els assetja?**

- ☐ l'Aliança voladora
- ☐ El comando granota
- ☐ l'Associació AAAP

Encercla la resposta correcta

• **El seu cos està cobert d'un pelatge dens**

VERITAT MENTIDA

• **Recorden els quadres de Picasso**

VERITAT MENTIDA

• **De dia es tornen invisibles**

VERITAT MENTIDA

• **Tenen set potes, encara que per caminar solament n'utilitzen quatre**

VERITAT MENTIDA

RETALLA LES PECES DEL TRENCACLOSQUES I CONFIGURA LA IMATGE DE LA PLANA SEGÜENT

EN AQUESTA TAULA HAN D'ANAR LES IMATGES RETALLADES I ENGANXAR-LES

Text: *De la seva activitat diürna se'n coneix ben poca cosa...*

- **Llegeix les etiquetes i escriu-les al seu lloc a la frase següent:**

El que més sorprèn dels iris és el fet que poden
posseir diferents intensitats de
que utilitzen segons la lunar:
llum llarga, llum curta i llum de

posició

fase

llum

- **Retalla les quatre etiquetes següents i enganxa-les en ordre.**

Gràcies a l'extraordinària capacitat
lumínica que desprenen els seus ulls
i a la manera de comunicar-se,

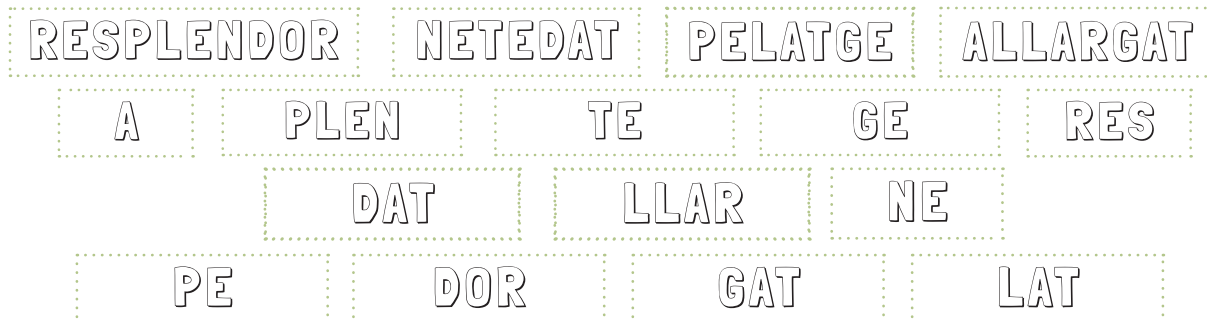
segons els historiadors més

és l'inspirador del codi Morse.

se'ls atribueix l'invent d'un alfabet que,

Text: *Les nits de lluna plena irradien una resplendor potent i enlluernadora...*

- Pinta cada paraula d'un color diferent i usa els mateixos colors per compondre les paraules.

- Encercla les paraules destacades cada vegada que les vegis en el text:

colors

fase

senyals

de

permeten

Les nits de lluna plena irradien una resplendor potent i enlluernadora, d'una netedat cristal·lina, amb matisos de colors que configuren un paisatge màgic, d'una captivadora irrealitat.

Mentre dura aquesta fase es mostren més comunicatius que mai. Dos minúsculs intermitents situats sota el nas els permeten intercanviar senyals lluminosos utilitzant seqüències de flaixos curts i llargs que representen les lletres i els nombres.

Text: *Les nits de lluna nova projecten una llum esmorteïda, tènue...*

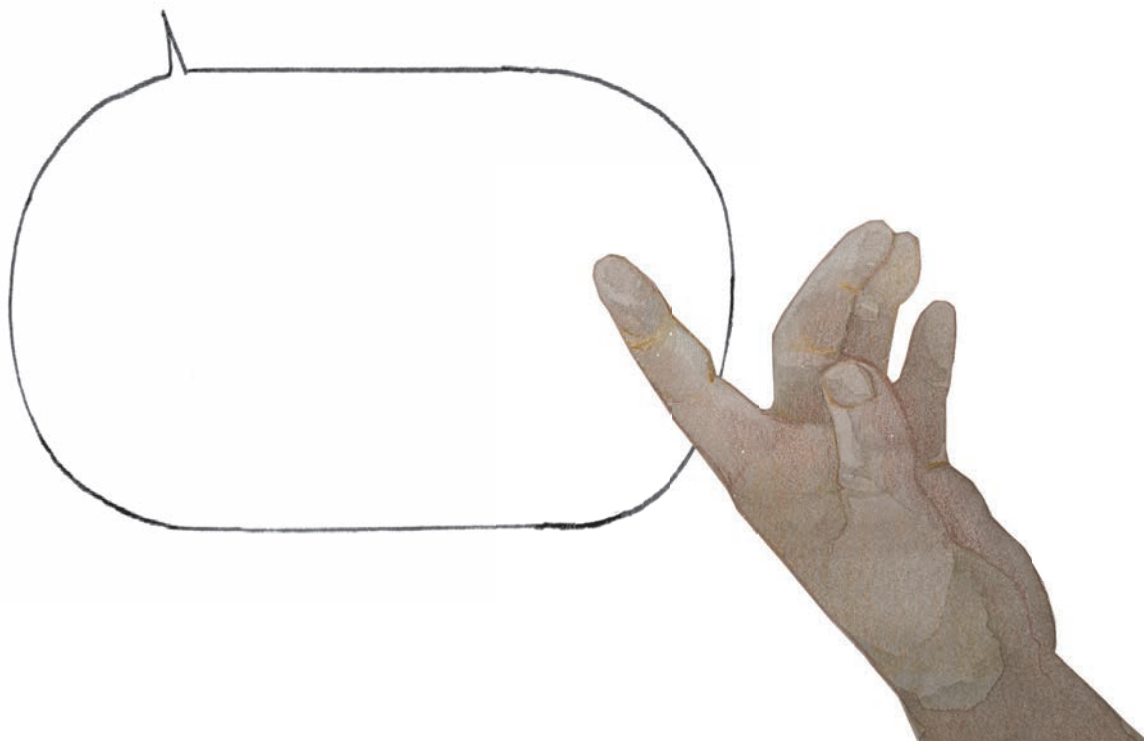
- **Separa les paraules amb línies verticals**

Les nits de lluna nova projecten una llum esmorteïda

Il·luminent tot el que toquen amb una iridescència misteriosa

AQUESTA ÉS LA FASE MÉS ADIENTS SI VOLEU FER AMISTAT AMB ALGUND'ELLS

- **Escriu dins la bafarada què li diries a un Iris si el trobessis una nit de lluna creixent:**

Text: *Proveïts de papers de cel·lofana de diferents colors...*

• Pinta les següents paraules quan les vegis a la quadrícula:

C	E	A	L	F	A	B	E	T
H	N	M	E	I	L	F	A	R
M	A	I	S	L	L	U	N	A
O	V	S	S	D	E	G	J	U
P	K	T	O	L	B	I	D	I
L	L	A	N	T	E	R	N	A
Q	N	T	T	C	U	I	O	W
F	G	R	V	U	R	S	E	S

ALFABET

LLANTERNA

AMISTAT

IRIS

LLUNA

Text: *Proveïts de papers de cel·lofana de diferents colors...*

- **Retalla les etiquetes i enganxa-les per confegir les dues frases ordenadament.**

LA CREIX L'AMISTAT QUAN NEIX LLUNA

LA LLUNA GENT CREIXENT ALEGRA

- **Busca les paraules que han estat substituïdes per números i encercla-les.**

Proveïts de papers de cel·lofana de diferents ❶ i d'una llanterna ben ❷ us podeu apropar a l'indret on es troben i, si sou cautelosos, els podreu ❸ tranquil·lament.

Amb la llum de la llanterna ❹ la mirada de l'iris amb qui desitgeu fer amistat. I en aquell precís moment si li feu arribar, amb ❺ curts i llargs de colors diferents, aquest missatge: LLUNA ❻ ALEGRA LA GENT

❶ mides	<i>formes</i>	colors
❷ bonica	<i>potent</i>	carregada
❸ observar	<i>saludar</i>	fotografiar
❹ espantareu	<i>atraureu</i>	veureu
❺ xiulets	<i>senyals</i>	missatges
❻ BRILLANT	GRAN	CREIXENT

Text: *Caldrà, però, que la darrera nit de lluna creixent el retorneu...*

• **Què fan els Iris en captivitat?**

- ☐ Fan pampallugues amb els seus ulls demanant auxili
- ☐ Desprenen unes descàrregues elèctriques
- ☐ Es tornen invisibles

• **Retalla les etiquetes i enganxa-les per confegir la frase ordenadament.**

potes,

Tenen

que

set

encara

solament

caminar

per

sis.

n'utilitzen

de

setena

La

recanvi.

és

Text: *Les nits de lluna plena s'apleguen tots en una clariana...*

- **Llegeix la frase i marca les 7 paraules intruses.**

Les nits fosques de lluna plena s'apleguen tots juntets en una clariana boscana que s'obre enmig d'una densa roureda fageda on celebren un ritual festival solemne i els iris mascles es transmuten en boniques femelles, i les femelles en mascles. Després s'adormen ben junts, roncant, amb un son dolç.

- **Dibuixa el teu Iris**

3. I PER ACABAR

Les imatges dels Iris basades en el conegut Joc de les famílies

En aquest cas, cada família és una il·lustració del conte.

Cadascuna de les set il·lustracions es divideix en quatre fragments que componen una imatge. L'objectiu del joc és agrupar el màxim nombre de famílies.

Es reparteixen 4 cartes a cada jugador. La resta es deixa en una pila. Després de comprovar les cartes que li han tocat, el primer jugador en demana una a un jugador concret. Si l'aconsegueix, continua demanant fins que, o bé, forma una família (una imatge completa) o no li donen la carta que demana i n'agafa una de la pila. És el torn del següent jugador.

Quan un jugador completa una família la posa davant d'ell.

Guanya qui més famílies aconsegueix completar.

